

III RIIGIKOGU

4. istungjärk. **Protokoll nr. 101 (11).** 1927. a.

III Riigikogu koosolek 8. novembril 1927. a.
kell 17.

Kokku on tulnud 89 Riigikogu liiget.

Valitsuse looshis: Riigivanem **J. Teemant**, välisminister **F. Akel**, haridusminister **J. Latik**, rahaminister **L. Sepp**, põllutöominister **O. Köster**, teedeminister **A. Kerem**, töö- ja hooldekandeminister **J. Masing**, kohtuminister **O. Tief**, siseminister **J. Hünerson**, kaubandus- ja tööstusminister **K. Kornel**.

Päevakord:

1. Veneaegsete õpetajate pensioniseadus — A. Jõeääre ettepanek.
2. Riigihoiukassa seadus — III lugemisel.
3. 1927./28. aasta kulude ja tulude lisaeelarve nr. 1 — III lugemisel.
4. Endise Eestimaa närvi- ja vaimuhaigete eest hoolitsemise seltsi varanduste korraldamise seadus — III lugemisel.
5. Karistuse määrused veo- ja liikumisvahendite üldlugemise, registreerimise ja kaitsevække võtmise seaduse rikkumise asjus — III lugemisel.
6. Deposiitide paigutamise seadus — II lugemisel.
7. Eesti kultuurkapitali seaduse muutmise seadus — II lugemisel.
8. Välismaalaste mahajäänud varanduste korraldamise seadus — üldkomisjoni ettepanek.
9. Eesti-Vene rahulepingu põhjal Vabariigi Valitsusele üleantud väärtpaberite tagasiandmise seadus — II lugemisel.
10. Eesti-Poola vahelise kauba- ja laevanduslepingu ja tema lõpuprotokolli kinnitamise seadus — väliskomisjoni ettepanek.

Koosolekut juhatab abiesimees **M. Martna**.

Sekretäri kohal abisekretär **O. Liigand**.

Koosolek algab kell 17.13 min.

Juhataja **M. Martna**: Avan Riigikogu koosoleku.

**1. Teadaandmise komisjoni-
desse antud
seaduseelnõude
kohta.** Sekretär **O. Liigand**:
Riigikogu juhatause poolt
on antud:
1) Riigiasutuste koosseisude ja riigiteenijate pal-
kade seaduse muutmise sea-
dus — rahaasjanduse komisjoni.

2) Patendimaksu seadus — rahaasjanduse komisjoni.

**2. Veneaegsete
õpetajate pen-
sioniseadus
— A. Jõeääre
ettepanek.**

A. Jõeääre (stp) ette-
panekul otsustatakse
nähtava enamusega an-
da seaduseelnõu sot-
siaalkomisjoni.

**3. Riigihoiukas-
sa seadus — III
lugemisel.
(Vaata tekst
protokoll nr.
99 (9), veerg
336—342.)**

Rahaasjanduse komis-
joni aruandja **K. Tonk-
man**. Seaduseelnõu võet-
akse nähtava enamuse-
ga muutmatult vastu
paragrahvide viisi ja
lõpuhääletamisel.

**4. 1927./28. aas-
ta kulude ja tu-
lude lisaeelarve
nr. 1 — III lu-
gemisel.
(Vaata tekst
protokoll nr.
99 (9), veerg
342, 347—349,
351—353, 355—
359, 368—369.)**

Eelarve-komisjoni
aruandja **J. Lehtman**:
Seaduseelnõu pealkiri,
riigikontrolli, rahami-
nisteeriumi, haridus-
ministeeriumi ja koh-
tuministeeriumi kor-
ralised kulud võetakse
nähtava enamusega
muutmatult vastu.
(Siseministeeriumi kor-
ralised kulud.)

A. Usai (stp): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Siseministeeriumi politsei osakonna eelarve puhul kõneles rkl. Johanson neist väärnähtustest, mis Petseri politsei tegevuse alal avalikuks tulnud. Sel puhul võttis sõna härra siseminister ja toonitas, et midagi ette ei ole tulnud, paar juhtumist on olnud ja prokuratuur on neil juhtumistel küsimused lõpetanud.

Ma leian, et härra siseminister vaatab Petseri politsei tegevuse peale liiga optimistlikult, teadmata, millest see vaade oleneb, mitte asja kursis olemisest või mõnel teisel põhjusel. Toon ette juhtumise, mis ei luba kaugeltki nii optimistlikult vaadelda Petseri politsei tegevust. Petseri politseikomisari Vassili tegevusest võib öelda niipalju, et ta peksis hiljuti üht naiskodanikku Petshki külas. Härra siseminister tähendas, et küsimus on prokuratuuri poolt lõpetatud. Selle asja lõpetamine on iseenesest väga tähelepanuväärne nähtus Petseri politsei tegevuses. Asjaolud on lühidalt järgmised: politseikomissar Vassil läks läbiotsi-

mist toimetama Petshki külasse naiskodanik Redkovi poole. Selle juures ei võtnud politseikomissar kaasa tunnistajaid, nagu see seaduses on ette nähtud. Ta jättis välja õue konstaabel Õunapuu ja hakkas peksma naist. Seal oli aga tunnistaja keegi naiskodanik Vedkina. Selle peale vaatamata, et tunnistaja kindlasti näitas, et peksmisel aset oli ja et ka maakonna arst andis tunnistuse, et seda naist on peksetud, mida näitasid sinised muhud ta näol, peeti võimalikuks see asi lõpetada.

Siin juures tuleb tähele panna Petseri kriminaalpolitsei tegevust, kes püüdis asja lõpetada ja hirmutas naist ning seadis temale kõrvalised küsimused ette, nõnda et lõppudelõpuks tekkis pilt — naine on süüdi. Kõige selle juures esitati ka arstile sarnaseid küsimusi ekspertiisi asjus, et vana vilunud arst pidi tähendama, lubatagu minul kõnelda nii, nagu ma seda tarvilikuks pean; ma tean väga hästi, kuidas pean näitama niisugusel või teisel juhtumisel. Asi lõpetati, kuid mitte lõplikult. Tulid avalikuks uued asjaolud. Tehti selgeks, et komissar Vassil on peksnud seda naisterahvast kepiga, ja nimelt kepi nupuga. Kepp esitati arstile, ja arst leidis, et tööpoolest on löödud selle kepiga. Siis võeti asi uuesti üles, ja nüüd juurdleb kohtu-uurija seda küsimust. Ei ole kahtlust, et Petseri kriminaalpolitsei vildakul tegevusel lõpetati see asi ära, selle peale vaatamata, et küsimus oli tõesti selge, et politseikomissar on seda naisterahvast peksnud tunnistaja juuresolekul. Süüdlasteks osutusid mõlemad naised, kelle vastu terve rida aktsioone politsei poolt ette võeti. Kuid see ei ole ainuke juht komissar Vassili tegevusest. On ka teisi fakte. Möödunud kevadel peksis komissar Vassili Irboska alevi Olga Lemberki viimase korteris ja möödunud kevadel lõi ta kepiga teenistusekorras Irboska haridusseltsi piduõhtul viibivat tuletõrjujat Vassili Orehovit nii tugevasti, et viimane maha kukkus. Maavolikogu valimiste ajal, möödunud kevadel, peksis komissar Vassil valimiskomisjoni ruumes kodanik Marie Gusevit põhjusel, et viimane pole valimisedelit õieti valimiskasti lasknud. Valimiskomisjon ei seadnud protokollile selle kuulmatu juhu puhul vaheku ainult põhjusel, et ta kartis rikkuda vahekorda politseikomissar Vassiliga. Tunnistajad kõige nende juhtude kohta on olemas. Edasi, möödunud suvel seesama komissar Vassil peksnud ühte kalakaupmeest tänaval mingisugusel tühisel põhjusel. Lõpuks viimane juht: 4. novembril ilmus üks politseikomissar Vassili kaastegelestest, konstaabel Õunapuu, kes oli naiskodanik Redkova peksmise juures, Luki külasse ja pani läbiotsimise toime kodanik Barinovi juures, kelle vastu oli tõstetud kaebus, nagu

oleks ta naabri põllult kärbised võtnud ja oma väljale viinud. Konstaabel Õunapuu paneb mehe raudu, ajab toast välja Barinovi perekonna ja teised kaaskodanikud ning läheb ise ka välja. Selle peale ilmuvad tuppa küla mehed ja peksavad vangi niivõrt kõvasti, et löövad tal katki öla- ja kaks küljeluud. See oli alles hiljuti. On kindel, et kodanik Barinovi peksmine võis sündida ainult konstaabli nõusolekul, sest ta pani ta raudu ning läks ise toast välja. Nüüd lamab see peksetud inimene haigemajas väga raskete vigastustega.

Kõik need episoodid, mis ma ette tõi Petserimaa politsei tegevusest, moodustuvad ainult üksikud lülid tervest süsteemist, mida võib konstateerida Petserimaa politsei tegevuses. Üks suurem nähtus sellest on nimelt endise politseiülema August Tootsi tegevus, kes hiljuti on süüdi mõistetud kaaskodanikkude peksmise eest. Kui ma möödunud aasta detsembrikuus kõnelesin Tootsi tegevusest, siis võeti väga umbusklikult vastu minu teadaanne, eriti paremalt tiivalt ning iseäranis tolleaegse siseministri kohustetäitja kindral Sootsi poolt, kes ütles, et härra Toots on väga tubli mees ja sellepärast tuli talle armu anda ja igaviisi soodustada, et hea ametnik jälle koha saaks. (A. Tupits, põl: Kas see õige on, mis Toots lehtedes kirjutab? A. Anderkopp, tõe: Kelle kohta?) Kas minu kohta? (A. Anderkopp, tõe: Kas selle tulekahju-kella kohta või?) Nende kirjutuste eest istub Toots oma aja ära ja ka „Päevaleht“ võetakse vastutusele laimukirja avaldamise eest. (Hulgalsed vahelhüüded.) Igatahes selle laimu eest vastutab Toots seaduslikus korras. Mul ei ole vajadust ette kanda Tootsi kirju, seda kohus ise seletab, ja seal peab Toots selgeks tegema need asjaolud, mis ta ette tõi. Igatahes kõigest sellest selgub, et siin on kindla süsteemiga tegemist. Raske on ette kujutada, et kõrgemad politseiametnikud julgevad jultunult kodanikke peksta ilma, et nad vastutust kardaksid. Nähtavasti on nad veendunud, neid kaitstakse keskkohas, ja mida nad ka ei teeks, ikka pääsevad nad seaduse käest. Ka Toots oleks pääsenud, kui eraalgatusel ei oleks tema vastu uusi kaebusi tõstetud. Millise õhkkonna lõi Tootsi tegevus kohapeal, sellest kõneleb väga hästi kohtuprotsess, kus tunnistajad uskumata asju kõnelesid Tootsi tegevusest, kus inimesi pekseti nii, et kantselei põrand ujus verest. Pekseti arestimajas, ametikohuste täitmisel j.n.e. Kuiküsitikannatajailt — miks teie ei ole varemalt kaebusi tõstnud Tootsi tegevuse vastu, siis vastasid kodanikud lihtsüdamlikult, kellele meie kaebame, kui kõrgema ülemus ise peksab, ei ole kellegi poole pöörata kaebusega. Ja see on loomulik: pime rahvas

ei suuda oma õigusjalule seada, eriti kui seda rikuvad kõrgemad politseivõimud. Tootsil oli tubli eestkostmine ja sellepärast võis ta nii tegutseda. Nii oli lugu ka komissar Vassiliga. Vassil on politsei peavalitsuse kandidaat ja sellest on küll, et Vassil tunneb ennast väga julgena Petseris.

Ka vähemad ametnikud, võttes eeskuju kõrgematest ametnikkudest, lubavad enesele täiesti ebakorrektselt ümberkäimist kodanikkudega. Nii on teada, et Kolosovka raiooni konstaabel Kõiv on kedagi kodanik Maksim Trussoviti nii tugevasti rindu tõganud, et see maha kukkus. Asi on kohtuvõimude käes. Peale selle võtab politsei sagedasti küla joomingutest osa. Selle asemele, et seal korda jalal hoida, võtavad ennast purju ja rikuvad ise korda. Muidugi, siin võib öelda, et Petseri küla demoraliseeriv õhkkond mõjub negatiivselt ka politseiametnikkude peale. See on ju võimalik. Kuid Petserimaal peaksid erilise kvaliteediga ametnikud tegutsema, kes ei lubaks sarnast ebakorrektselt tegevust.

Üldse tunnevad väikesed politseiametnikud kohtadel ennast mingisuguste tsaaridena ja panevad maksma seda, mida seaduses ette ei ole nähtud.

Mitte ammu kõneldi „Kajas“ sellest, et ühes külas olla mina kõnet pidanud ja siis tulekahjukellaga rahvast kokku kutsutud. (J. Soots, põl: Olla jah!) Sellest kõneles üks piirimaade kultuurkapitali stipendiaat Laine, üks isand Sommeri jüngritest. Aga see on kõrvaline asjaolu. Ma tahan seda küsimust politseivõimu avalduse seisukohalt käsitada. Minul oli ülesandeks kõnelda Gorodishtshe külas. Vene külades on niisugune pruuk, et seal rahvast kellaga kokku kutsutakse. Peaaegu igalpool on see nii. (J. Soots, põl: Kas selle kella ostmise raha eelarves ka on?) Ma tahan siin politsei tegevust puudutada. Sel puhul kujunes asjaolu sarnaseks, et politseiametnik keelas rahvale kellalöömise ära, et see sõjaseaduse ajal olla kardetav, kuna muul ajal politsei lubab kella lüüa. Üldse on poliitiline õhkkond eriti raske Petserimaal. Ka kaitsepolitsei tegevust ei saa kuidagi korrektselt pidada. Kaitsepolitseid on lõpmata palju, eriti neid tükitöölisi, kes suurel hulgal koosolekutel liiguvad. Kui sotsialistid mõne koosoleku toime panevad, kus sotsialiste kõigest kaks-kolm isikut koos, seal on vähemalt kolm-neli politseinikku kohal. Vähemalt üks välispolitsei esindaja, üks kriminaalpolitsei esindaja ja üks kaitsepolitsei esindaja. (J. Vain, stp: Härra Grigorjev rääkis täpselt seda sama. J. Soots, põl: Kas politseiseselles süüdlane on, et rohkem inimesi koosolekule ei tule, kui ainult politseinikud.) Mul ei

ole midagi selle vastu, kui nad koosolekul käiksid. (Vahelhüüe paremalt poolt: Nad käivad seal õppimas.) Võib olla tahavad nad õppida, kuid nähtavasti ei ole politseil tööd, kui nad nii suurel hulgal igal koosolekul käivad. (Riigivanem J. Teemant: Mis te liialdate.) Ma võin tunnistajad tuua selle kohta, kus tõesti koosolekul ainult kolm sotsialisti oli ja politseinikke sama palju. Üks kord oli minu korteris koosolek kokku kutsutud, ja sinna tuli ka kaitsepolitseinik. (A. Tupits, põl: Missugust kella Teie siis lõite?) Mul ei pruukinud mingisugust kella lüüa. Petseri kaitsepolitsei jälgib loiaalsete inimeste tegevust, kuid seal samas peetakse sõprust kõiksugu Beresinatega, Kolbasovidega, Leontjevitega j.n.e. (J. Soots, põl: Kaasteenijad!) Terroriseeritakse kodanikke. Kui keegi koosolekul võimude tegevust arvustab, siis võetakse seda kohe väga suurelt üles: süüta küsimusest teeb kaitsepolitsei suure numbri, tehakse ettekanne härra siseministrile, ja inimene saadetakse maalt välja. Nõnda on palju tehtud, ilma et asjal alust oleks olnud. Kui meie kõrgema riigivõimu esindajad — härra Riigivanem, härra siseminister ja teised ministrid — maadmööda ringi sõidavad, siis peetakse suurepäraseid kõnesid põhiseadusest ja kodanikkude üheõiguslusest. Kodanikud on neist kõnedest väga vaimustatud, eriti venelased, nad on valmis kuldtahlile raiuma riigimeeste avaldusi kodanikkude põhiõigustest. Kui aga need kõrgemad riigivõimukandjad selja pööravad, siis tulevad Tootsid, Vassilid ja teised, ning õpetavad revolvripäradega ja nuutidega seda õiget arusaamist põhiseadusest. Tekib küsimus: missugune tagamõte on niisugusel politikal Petserimaal. (L. Johanson, stp: Nad kasvatavad kommuniste.) Selle juurde tahangi tulla. Meil ollakse alati mures Petserimaa suhtes ja toonitatakse, et kodanikkude kohuse- ja õigusetunne vähe välja arenenud on. Petserimaa on piiriäärne maa, kus kommunistidel kerge kihutusetööd teha Eesti valitsuse vastu. Seda tegevust aitab soodustada Petseri politsei oma ebakorrektselt tegevusega. Hiljuti oli niisugune juhtumine, kus teinepool traataeda peeti kihutusekõnesid, kus muu seas tähendati nuudi kasvatavast mõjust Petseri rahva suhtes. Veel eile kõnelesin mina Petseri maakonnavalitsuse esimehe härra Trahviga viimaste pekmiste üle. Tema konstateeris, et meeolu on äärmiselt ärev Sennu vallas pärast seda, kui kodanik Barinovil pekseti küljeluu sisse. Vaigistada rahva meeolu on raske, eriti kui seal pool piiri sarnaseid nähtusi ära kasutatakse. (J. Tõnisson, rhv: Kas need asjad tõesti õiged on?) Jah on. (J. Tõnisson, rhv: Millega Teie

tõestate?) Tunnistajate abil. Seda peab tõeks tegema juurdlus. Härra Tootsi asi on illustreerimiseks. (J. Tõnisson, rhv: Ja tema saab oma karistuse — aga need teised?) Ettetoodud väärnähtusi ei võeta tõsiselt, kaetakse kinni, sest süüalustel on sagedasti keskkohas suur seljatagune. Nii demoraliseeritakse rahvast. Raske on kõnelda õiguslikust korrast Petserimaal. Naeratakse — milline see õiguslik kord on, kui rahvast peksetakse hullemini kui tsaari ajal. (L. Johanson, stp: Iga kaabakas võib peksta.)

Üldiselt leian, et politsei tegevus on sarnane, mis tõsist revideerimist ja selgitust nõuab. Kõik süüalused tuleksid vastutusele võtta ja nii rahva õiglusetunnet rahuldada.

Siseminister J. Hünerson: Rkl. härra Usai jutustas siin praegu mingisugusest arvutatavast süsteemist, mis politsei tegevuses ja eriti Petserimaal tema ütelse järgi ilmsiks tulnud. Ma pean siiski ütlemale, et härra Usail enesel ka võimalik ei olnud praegusest tegevusest politsei alal seda süsteemi tuletada, vaid ta võttis politsei juhi, kes aastate eest tegutsenud, ja teiseks rääkis härra Usai praegusest politsei tegevusest. Täheandab, ei ole ühtlast süsteemi. Need sündmused aga, mis härra Usai poolt ette toodi, on niisugused, millest kõneleja ise teadis öelda, et need kohtuvõimude lahendamiseks läinud. Aga kohtuvõimud on siiski süüdistused politseiniku vastu lõpetanud! Ma ei tea, võib olla Riigikogu liikmel on võimalik öelda, et kohus ei ole erapooletult talitanud, et selles asjas midagi ära oli varjatud, aga öelge, missugused abinõud siis meil on küsimuse selgitamiseks, kui kohut neid ei selgita ja küsimustes kaasa ei aita. Ei ole mingisugust teist abinõu politsei kuritegevuse selgitamiseks. Need abinõud, mis meil olemas, nendega oleme katsunud kuritarvitusi selgitada ja seda on katsunud ka kohtuvõimud teha. — Ühest sündmusest, mis öeldi mõni päev tagasi aset leidnud olevat, ma veel ei tea, see asi ei ole minuni veel jõudnud. Aga ma võin kindlasti öelda, et nii, nagu iga teise kaebtuse puhul kindel juurdlus on toime pandud, et asja selgitada, nii sünnib ka sellega. Politseiüleml ja siseministeerium korraldavad ka selles asjas juurdluse, ja süüdlased võetakse vastutusele. Mis eriti komissar Vassili tegevusesse puutub, siis on ka seda asja kohtuvõimude poolt selgitatud. Mulle paistab, et kõneleja võib olla sellepärast võis neist riigiametnikkudest, kes kohusetruult oma ülesandeid täidavad, nii julgusti rääkida, et Riigikogu liikmel kartust ei ole, et teda ta sõnade eest vastutusele võetakse, nagu see iga politseiametnikuga sünnib. Ma mõtlen, et lugupeet-

tud Riigikogu liikmed ise sellepärast peaksid oma sõnu ja nende poolt ülestõstetavaid süüdistusi kontrollima, et ametnikke mitte asjata süüdistada. (J. Piiskari, stp vahel hääle.) Lugupeetud härra Piiskar, mul ei ole võimalik kedagi ähvardada, vaid konstateerin ainult faktilist seisukorda, nagu see olemas. (J. Vain, stp: Härra Sootsi õhutus Tootsile läks kalliks maksma.) Need Tootsi asjad on sarnased, mille kohta ma tõepoolest ei saa midagi öelda, kas see nii oli või mitte. Võin Tootsi loo kohta niipalju öelda, et seal on mitu õigeksmõistmist ja üks süüdimõistmine, ja see asi ei ole ka veel kõiki kohtuinstantsi läbi käinud, nii et seal on võimalikud ka teistsugused otsused.

Tahan kindlasti selle vastu väidelda, kui siin kuidagi viisi peaks mingisugusest keskkohest õhutavast, varjatavast või kaitstavast vägivalda-süsteemist kõneldama. Seda ei ole olemas. Iseäranis tahetakse sellega siseministeeriumile teatud varju heita, kui öeldakse, et komissar Vassil olevat siseministeeriumi kandidaat. Ma ei tea, mis seisust või ametist see kandidaat peab tähendama, kuid ajalugu on niisugune, et siseministeeriumil seal ühtki erilist kandidaati ei ole. Siseministri poolt on kõik politseikomissarid ametisse määratud, nii siis ka komissar Vassil. Kui kellegi vastu on süüdistus tõstetud, kas kodanikkude või ametivõimude poolt, siis ei ole ühegi kohta, vähemalt minu poolt, mingisugust varjamist või mahamatmist olnud, vaid neile asjadele on käik antud sellest hoolimata, kas keegi politseiametnik isiklikult minule või mõnele juhtivale tegelasele ministeeriumis tuttav on olnud või mitte. Ma arvan, et lugupeetud rkl. Usai niisuguse peitmise või varjamise kohta ühtki tõendust ette ei saa tuua. (O. Gustavson, stp: Vast ehk tuletaksite seda kurikuulust Sood meelde, missugused eel- ja järellood sellel olid.) Lugupeetud härrad, mul ei ole Sooga vähematki tegemist olnud. Pean ütlemale, et olen üht või teist selles asjas kuulnud ajalehtedest, aga mitte midagi rohkem. (J. Vain, stp: Kuulge, härra minister, ega ministeerium pole kasukas, mis ministriga vahetub; ministeerium töötab ikka edasi.) Lugupeetud Riigikogu liikmed, ega Soo siseministeeriumiga ühenduses ei olnud oma teenistuse alal, sest tema teenis kaitseliidus.

Mis puutub riigiametnikkude teenistusevõimalustesse Petserimaal, siis on täiesti kindel, et seal on erilisel raske teenida, iseäranis politseiametnikkudel on niivõrt raske töö, et tõesti lühikese aja jooksul iga inimene, peab ütlemale, tubli ja osav töömees, päris ära kulub, nii et keegi ei taha seal ametit pidada, ja igatse-

katsub parema meelega, kuidas seal tulema saaks. Pean ütleva, kohe teisel või kolmandal päeval pärast seda, kui Riigikogu kutsus minu siseministri kohale, siis oli mul esimene suurem asi politsei alal lahendada see, et Petserist tahtis politsei juht ära tulla kõige kiiremas korras, et tal olla tahtmine täis, ja endised ministrid ei ole teda ära tulla lasknud. Võin öelda, et vaevalt kedagi seal Petserimaal leidub, kes seal ära ei taha tulla. (R. Penno, as: See olla väga tubli mees olnud. O. Gustavson, stp: Aga see lahkus intriigide pärast.) Ta oli väga tubli mees ja kvalifitseeritud jõud. Ma pean aga ütleva, et halb ei ole ka see, kes seal praegu on. Ka praegune prefekt on tubli mees. Aga ka majanduslikud tingimused on Petserimaal politseiametnikkudele rasked. Seal antakse teistele riigiteenijatele rohkem palka, kui siseriigis, lisapalk ulatab kuni 25%-ni palgast, aga politseiametnikkudele seda ei anta. Kuna seal aga esiteks teenistus on raske ja teiseks palgatingimused on ebasoodsamad, kui mujal siseriigis, siis sellepärast peab ütleva, et seal hõlpus teenida ei ole. Pealegi seisavad seal kodanikud hoopis teistsugusel kultuuriastmel, kui siseriigis. Ja lõppude-lõpuks mõjub ka ärritavalt ja politseiteenistuses väga väsitavalt piiri lähedal olek ja igasugused sepitsused, mis piiri ligidal võivad sündida.

Mul on teada, et see politseikomissar Vassil, kellest siin kõne oli, õige ja otsekohene inimene on, ja oma teadmise järgi kõigipidi püüab ka sealsetes oludes seaduse järgi käia ja seadust maksma panna: aga tal on see just iseäranis raske ja läheb kalliks maksma, kuna nüüd teataval viisil iga otsekohese ja teenistuses valju politseiametniku vastu terve ümbrus ennast organiseerib ja teda kõrvaldada katsub. Ei ole vähe katseid olnud, et see komissar seal ära viidaks ja uus asemele pandaks. Aga ei või ometi alati riigiametnikke ühest riigi nurgast teise pilduda, ja kui seal iga kuu või teise pärast uus politseinik on, siis ei saa ta ümbrusega tutvuneda ja ei suuda oma ametikohustesse süveneda. Sellepärast on võimata iga lühikese aja pärast politseiametnikke vahetada, vaid riigi seisukohast on see tulusam, kui seal võimalik on ametnikul oma tööpõlluga tutvuneda ja pikemat aega paigal püsida. Aga vaevalt seda Petserimaal keegi teha suudab. Seal on iga mees heameelega minemas. Oleks muidugi soovitatav, et seal kõige paremad kasvatused ja ka iseloomu poolest kõige paremad politseiametnikud tööle oleksid, kuid sellejuures on ka meie rahvaesindusel omalt poolt võimalik asja selles mõttes hõlbustada, et palgatingimused seal paranemist leiaksid. Siis võiks loota, et ka siseriigist kõige vilunumad ja kõige

tublimad jõud kas või lühikese ajagi Petserimaal välja kannatavad.

A. Usai (stp): Lugupeetud härra siseminister leidis, et peksmise süsteemi Petserimaal ei olla ja asus komissar Vassili kaitsele: komissar Vassil olla tubli mees ja sellest küljest tundvat teda ka siseministeerium. Teisest küljest on aga need asjaolud, millest ma kõnelesin, tõesti olnud ja nende kohta on ka tunnistajad, kuid et need asjad kohtuvõimude kätte ei ole sattunud, siis oleneb see rahvast, kelle madal kultuuriline tasapind võimaldab sarnast tegevust. Sisemaal niisugused asjad läbi ei läheks, rahvas astuks enesekaitseks välja, kuna Petserimaal lepitakse sarnase peksmisega. Sellepärast peaks siseministeerium neid asju kriitilisemalt võtma, mitte igakord uskuma seda, mida kõnelevad asjast huvitatud tegelased. Tuleks välja saata ka oma ametnikke, kes küsimusi kohapeal juurdleksid.

Komissar Vassil ei ole kaugeltki nii distsiplineeritud ametnik, kes suudaks vastavalt seadusele toimida, vaid ta armastab oma keppi kiiresti tegevusse lasta. See on üldiselt, härra siseminister. (Siseminister J. Hünerson: Oh ei!) Lähemal ajal näitab kohtuprotsess, et see, mis ma kõnelesin, tõele vastab. Kõneldakse sellest, et head ametnikud Petserimaal ei püsi. Seal oli politseiülem härra Vares, kes oli väga lugupeetud ametnik, kuid ta vastu hakati intrigeerima. (Siseminister J. Hünerson: Ta ise soovis ära minna.) Ma tean seda asja väga hästi. Tootsid ja Sood hakkasid härra Vares vastu intrigeerima, ja härra Vares läks ära, sest temal oli raske intriigide õhkkonnas teenida. Igatahes politseiülem Vares suutis Petserimaal luua hea vahekorra rahvaga. Ka politseiametnikkude keskel valitses teistsugune arvamine ja teistsugune tegevus politseiülem Vares ajal. Pärast Vares lahkumist saadeti Petserimaale teine politseiülem härra Gnadenteuch, kes ei ole ennast kuidagi avaldanud võitluses kirjeldatud pahede vastu. Nagu olen kuulnud, ei ole ta välja sõitnud koha peale, kus peksmist on toimetatud. Ometi kuulub see ta kompetentsi. Kui prefekt ise ei ole asjast huvitatud ja kantseleis istub, loomulikult siis selget pilti selle kohta ei saa, mis ühes või teises raioonis sünnib.

Selle väite kohta, nagu ei ole kaitsstud kesk-kohas Tootside tegevust, võin vastuväiteid tuua. Omal ajal esines Tootsi abi Hallop kaebusega viimase vastu politsei peavalitsuse ees, ja ta tembeldati kohe kommunistiks. Politseiülem abi ametissepanemine sündis maavalitsuse nõusolekul. Sellepärast esines Toots sooviavaldusega, et Hallop talle abiks määrataks. Sellel ajal ei olnud Hallop kom-

munist. Pärast aga, kui ta esines kaebusega, oli ta kommunist ja ta tagandati kohalt. (Siseminister J. Hünerson: Kui see kõik õige on, siis oli see endisel ajall) Minul ei ole kõik niidid käes politseikomissar Vassili kaitse küsimuses keskkohalt, kuid näha on, et komissar Vassil kedagi ei karda, vaid tegutseb peksmises julgesti, millegi peale nähtavasti lootes. Nii siis võib komissar Vassil tegutseda endises vaimus.

Juhataja **M. Martna**: Hääletamisele tulevad siseministeeriumi korrallised kulud. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on siseministeeriumi korrallised kulud vastu võetud.

Sõjamineeriumi korrallised kulud, põllutöömisteeriumi korrallised kulud ühes lisaga nr. 1, teedeministeeriumi, välisministeeriumi ja töö-hoolekandeministeeriumi korrallised kulud ning riigi võlad võetakse nähtava enamusega muutmatult vastu.

(Erakorralised kulud.)

L. Johanson (stp): Ma teen ettepaneku, erakorralistest kuludest töö-hoolekandeministeeriumile võtta tööpuuduse vastu võitlemiseks 15 miljonit marka. Teisel lugemisel ma näitan, kuidas see summa 5 miljonit, mis eelarvesse võetud, on liiaks väikene, üksikud omavalitsused tarvitavad palju rohkem. Tolkorral lükati ettepanek tagasi. Vahepeal on tööpuuduse pilt palju teravam kaju võtnud, ja ma arvan, et seda on tähele pannud härrad Riigikogu liikmed ja selle ettepaneku poolt hääletavad.

Juhataja **M. Martna**: Rkl. Johansonilt on ettepanek: „Töö-hoolekandeministeerium, peatükk III, töökaitse ja sotsiaalkindlustuse valitsus. A. Keskasutus. § 2. Tööpuuduse vastu võitlemiseks 15.000.000 marka“. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek tagasi lükatud.

Hääletamisele tulevad erakorralised kulud. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on erakorralised kulud vastu võetud.

39 häälega 27 hääle vastu võetakse vastu korrallised tulud.

L. Johanson (stp) (hääle mot.): Vabariigi Valitsus, kes selle lisaelarve esitab ja selle täitmisele asub, on suutnud enese vastu äratada terves seltskonnas äärmise umb-

usalduse. Kõigepealt õigusliku korra järelevalvaja, härra kohtuministri vastu on tõstetud suured süüdistused, mida ta pole saanud ümber lükata. Põllutöö- ja siseministri vastu on toodud siit kõnetoolilt ette kaaluvat materjali. Töö-hoolekandeministeeriumis leiame kõige suuremat hoolimatust sotsiaalolude parandamise ja tööpuuduse vastu. Haridusministeeriumis on möödas ülesehitamise aeg, ainult lammutatakse. Teede- ja välisministeeriumis valitseb igavene saamatus. Kaubandus-tööstusministeerium on muutunud „Kesk-Kala“ Tallinna osakonnaks. Sõjamineeriumi tegevust on valgustanud viimane suur protsess. Üldse meie seltskond, meie kodanikud ei saa praegust valitsust usaldada ega tema kätte raha anda. Ka Riigikogu on näidanud, et tal ei ole tarvilikku usaldust valitsuse vastu. (Haridusminister J. Lattik: Sotside pärast.) Harilikus korras oleks Vabariigi Valitsus tõstnud üles umbusalduse küsimuse, aga meie Vabariigi Valitsus seda ei ole teinud. Need on põhjused, mis pärast meie ei saa sellele valitsusele lubada krediite ja hääletame lisaelarve vastu.

Juhataja **M. Martna**: (Hääletatakse.) 39 häälega 30 hääle vastu on lisaelarve nr. 1 lõpuhääletamisel vastu võetud.

5. Endise Eesti maa närvi- ja vaimuhaigete eest hoolitsemise seltsi varanduste korraldamise seadus — III lugemisel.

(Vaata tekst pr. nr. 99 (9), veerg 369—370.)

6. Karistuse määrused veoja liikumisvahendite üldlugemise, registreerimise ja kaitsevække võtmise seaduse rikkumise asjus — III lugemisel.

(Vaata tekst pr. nr. 99 (9), veerg 370—371.)

Üldkomisjoni aruandja **A. Jõeäär**.

Seaduseelnõu võetakse nähtava enamusega muutmatult vastu paragrahvide viisi ja lõpuhääletamisel.

Kriminaalseadustiku komisjoni aruandja **T. Kalbus**.

Seaduseelnõu võetakse nähtava enamusega muutmatult vastu paragrahvide viisi ja lõpuhääletamisel.

7. Deposiitide Rahaasjanduse komisjoni aruandja A. paigutamise seadus — II lugemisel. Seaduseelnõu peal- Jürman.
(Tekst III Rk. 4. istungj. pr. pr. lisades, vaata sisukord.)

(§ 2.)

A. Tammann (töer): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Käesolev paragrahv ei paku ilma lähema informatsioonita küllaldast selgust nende väärtpaberite kohta, missuguseid mõeldakse omandada riigi käes olevate deposiitide arvel, nimelt selles osas mitte, mis kõneleb riigi poolt garanteeritud väärtpaberitest. Ei saa meil veel küllaldaselt selgitatuks pidada küsimust, mida tuleb mõista riigi garantii all. Kui selle all tuleks mõista garantiisid, mida jagab Vabariigi Valitsus ainult oma äranägemisel, siis peaks arvamisele tulema, et volitus, mida siin valitsusele pakutakse, liiga laialdane on nii suurte summade kohta. Kui aga mõeldud on niisugune garantii, mida antakse Riigikogu nõusolekul, siis võiks sellega ju leppida, kuid praegune paragrahv seda ei ütle. Sellepärast oleks tarvilik, kui siin lähemalt seletataks, missugused garantiid siin mõeldud on. Vastasel korral ei ole küllalt selgust selle paragrahvi üle seisukoha võtmiseks.

Rahaminister L. Sepp: Austatud Riigikogu liikmed! Tahaksin nii palju öelda, et deposiitide arvel võib osta riigi ja riigi poolt garanteeritud väärtpabereid. Loomulik, et kui riik vastutuse oma peale võtab, see sündida võib ainult sellekohase seaduse põhjal. Sarnased väärtpaberid on meil praegu maapangal. Maapanga põhikirja, mis on eriseadus, ütleb, et riik vastutab oma varandusega maapanga pantkirjade eest. Järelikult on maapanga pantkirjad väärtpaberid, mille eest riik vastutab. Teisi sarnaseid väärtpabereid meil praegu ei ole. Neid võiks küll juurde tulla siis, kuid selleks on siis Riigikogu otsust tarvis. Pantkirjadest, mis riigi poolt garanteerimata, on meil olemas Eesti hüpoteekpanga pantlehed ja sarnased võivad ka olla veel uue pikalaenu panga pantlehed. Viimased ei ole ka põhikirja eelnõu järgi riigi poolt garanteeritud, kuid neid võib valitsus garanteerida Riigikogu loal. Nende garanteerimata pantkirjade omandamine sünnib piiratud arvu, nimelt 15% deposiitide summast.

Juhataja M. Martna: Asun § 2. hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 2 vastu võetud.

§§ 3—5 võetakse nähtava enamusega muutmatult vastu.

Vaheaeg kl. 19.10 min. — kl. 19.30 min.

Juhataja M. Martna: Riigikogu koosolek kestab edasi.

8. Eesti kultuurkapitali seaduse muutmise seadus — II lugemisel. Hariduskomisjoni aruandja **L. Raudkepp** (loeb): Eesti kultuurkapitali seaduse muutmise seadus.

Th. Tallmeister (töer): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Käesoleva seaduseelnõu I lugemisel on juba väga mitmed kõnelejad selle peale tähelepanu juhtinud, et see seaduseelnõu otstarbekohane ja kultuurkapitali ülesannetele vastav ei ole. Seda ei ole ükski kõneleja eitanud, et väärnähtusi sellel alal ette on tulnud ja et seal mõningaid muudatusi ja parandusi tarvis oleks, kuid niisama ühemeelselt on leitud, et see eelnõu asja paremaks ei tee, vaid et ta seisukorda ainult halvendada võiks. Kõigepealt on siin üks asi, mis otstarbekohane olla ei tohiks, see on see, et need, kes kirjanduse ja kunsti alal asjatundjad, selle seaduseelnõuga vastu seina surutakse ja terve selle asja juhtimine poliitiliste tegelaste kätte läheb. Seaduseelnõu järgi on kultuurinõukogu järgmiselt kokku seatud: 4 Riigikogu ja 3 Vabariigi Valitsuse liiget ning 3 tuntud kultuuritegelast, kes Vabariigi Valitsuse poolt nimetatakse, ja kes siis ka teataval määral valitsuse esindajate seljataga seisavad. Nii oleks seal summade määramine antud poliitiliste tegelaste kätte, mitte enam kultuuritegelaste kätte.

Ma ei taha seda tõendama hakata, et Riigikogu ja valitsuse liikmete hulgas asjatundjaid ei leidu, kes seal täie õigusega ja arusaamisega kaasa otsustada võiksid. Aga teiselt poolt on selge, et inimesed, kes aastate viisi poliitilisel põllul on töötanud, niisuguse ilmavaate enesele juurde kasvatavad, mis siin sihilikku mõju otsustamise juures avaldama peab. Inimesed suggereerivad enesele ühte või teist sisse, ilma et nad seda sagedasti isegi märkaksid. Nii võib otsustamise juures erakondlik seisukoht või poliitiline ilmavaade palju suuremal määral kaasa mõjuda, kui see sarnaste küsimuste juures olla tohiks. Riigikogu poolt valitakse harilikult erakondade juhtivad tegelased ja nende juures eriti ei saa teisiti olla, kui et poliitiline seisukoht liiga suurel määral kaasa kõneleb. Härra haridusminister katsus sellelt seisukohalt asja kaitsta, et see seaduseelnõu olla

kirjanikkudele ja kunstnikkudele kaitseseaduseks. (L. Johanson, stp: See on naljatilk.) Ma arvan, et kirjanikud ja kunstnikud selle eest viisakalt tänama saaksid, kui neid sarnasel viisil kaitstakse, et nende suu suletakse ja olukord luuakse, kus neil ei ole võimalik kaasa rääkida, vaid kus nad sellega leppima peavad, mis poliitilised ringkonnad teevad. Niisugust kaitset ei saa meie enesele kuidagi viisi ette kujutada.

Härra haridusminister on veel rõhutanud, et sihtkapitalidel ju luba on kaasa rääkida. Aga missugusel määral? Nende õigustest on $\frac{3}{4}$ maha kärbitud. Nõukogust on nad täiesti välja jäänud. Neil on kaasa kõnelda võimalik mitte 80% juures, nagu varemalt, vaid 50% juures, ja mitte hääleõigusega, vaid sõnaõigusega, mis on siis seal järele jäänud ja kus kohal nad veel oma mõju avaldada võiksid?

Möödunud Riigikogu koosolekul, seaduseelnõu I lugemisel, on elnõu poolt hääletanud ka rahvaerakond. Huvitav on nüüd, et vahepeal rahvaerakonna häälekandjas üks meie vanematest ja lugupeetumatest ajakirjanikkudest elnõu kohta on sõna võtnud ja selle elnõu kõige teravamalt maha arvustanud. (O. Gustavson, stp: See on rahvaerakonna harilik kahekordne raamatupidamine.) Ta ütleb muu seas, et kui praegune seadus sarnaselt vastu võetakse, siis ei ole enam kultuurnõukogu üldse olemas, vaid ta on ainult teatavaks maskiks valitsusele. See on suitsukate ja parem, kui seda suitsukatet olemas ei oleks. Paremini oleks siis juba, kui terve asi valitsuse kätte antaks.

Ma arvan, et need põhjendused, mis siin ette toodud, enam tähelepanu väärivad ja seda, mis läinud koosolekul ette on toodud, miks seda seadust ei pooldata, peaks rohkem arvesse võetama, ja ei tohiks nii kergel käel muudatust ette võtta. See oleks umbusalduse avaldamine meie kirjandusele ja kunstile ja ma ei usu, et kirjandus ja kunst selle läbi edeneda saaksid, vaid nad saavad selle läbi tunduvalt kannatama. Sellepärast teen tööerakonna rühma nimel ettepaneku, käesolev seaduseelnõu anda hariduskomisjoni tagasi, enne kui seaduse II lugemisele asutatakse, et seal uuesti asja kaaluda ja vaadata, kas ei tuleks mõningad parandused ette võtta niisuguses mõttes, et sihtkapitalide esindajad ei oleks välja tõrjutud, vaid et neil, kes selles asjas asjatundjad on, oleks võimalus osa võtta ja kaasa rääkida mitte ainult sõnaõigusega, vaid ka hääleõigusega.

Haridusminister J. Lattik: Väga austatud rahvasaadikud! Härra rkl. õpetaja Tallmeister maalib tulevases kultuurkapitali

seadusest õige raske pildi. (A. Anderkopp, tõer: Oh, see oli võrdlemisi kerge!) Seda võib aga veel raskemini enesele ette kujutada ja maalida. Kuid mida iga seaduse tulevikust räägime, on kõik meie oletused. Ka siin on oletused loodud, millega tahetakse põhjendada ja nii või teisiti seletada. Ma pean kategooriliselt tagasi lükkama ühe arvamise, mis mõnes ringkonnas maad on võtnud, nagu oleks selle seadusega tahetud ülekohut teha ja mitte kaitsta neid, kes seda vajavad, meie kunstiperet. Õeldi isegi, et see on naljatilk, kui seadust tahetakse kaitsta.

Lugupeetud rahvasaadikud! Kui keegi oleks sellele seadusele seisnud nii lähedal ja tähele pannud, mis selle seaduse kohta ühel või teisel pool on kirjutatud, siis see peaks teadma, kuidas kõik on ühemeelselt öelnud, et vana seadus ei ole küllalt küps. Seda tuleb parandada. (J. Voiman, stp: „Päevalehtki“ oli teisel arvamisel.) See allkiri, mis kirjutatakse kord poolt, kirjutatakse pärast vastu. Kui rkl. Tallmeister ette tõi vana rahvaerakondlase Jürgensteini arvamisi, siis on see härra tükk aega nõukogus olnud ja nägi väga hästi, kui palju oli raskusi. (Vahelhüüded.) Ma võin teile vastupidiseid arvamisi tuua ja rääkida sellest, mida härra Ast kirjutab „Vaba Maas“. Keegi ei ole eitanud, et seaduse juures oleks tarvis parandusi üksikutes osades teha, kuid et neid oleks esitatud sarnastena, mis meie kunsti ei kaitse, see ei ole õige. Sihtkapital on jäänud endiseks. Nõukogu, kus alati olid vaenulised olid, see on ära kaotatud endisel kujul ja kunstnikkudest, kes selle nõukogu tööst osa võtnud, on paljud öelnud, et niisugusel kujul ei too see asutus mingit kasu. Ma ei näe asja ainult ühest küljest, vaid ka teiselt poolt. Oli vaja luua täiesti erapooletut asutust. Üldnõukogu on nii kokku seatud, et sinna on võetud inimesi igalt poolt, on võetud kultuuritegelasi, ka Riigikogu liikmeid, ja nõukogu tegevus on näidanud, et need Riigikogu liikmed seal vähe politikat on ajanud. Riigikogu liikmed, kes kultuurkapitali nõukogus, ei ole politikat teinud, vaid õige rahulikuks ja asjalikuks jäänud, kuna kunstnikud aga seal ikka üksteisele ülekohut teevad, nagu nad ise tõendavad. Seda olen mina kahe aasta jooksul pidanud pealt nägema, ja kahe aasta jooksul on selgunud, et tarvis on seaduses muudatus läbi viia, jättes sihtkapitali valitsus alles, kultuurnõukogu oleks aga vahelüli kunstnikkude ja valitsuse vahel. Õeldagu valitsusele mis tahes, kannab valitsus siiski vastutust iga asja eest. Kultuurkapitali nõukogus ei ole aga valitsus enamuses, vaid seal on ainult 3 ministrit, 2 ministrit seadusega kindlaks määratud ja kolmas Vabariigi Valitsuse määramisel, peale selle tuntud

seltskonnategelased ja Riigikogu liikmed. Kui Teie neid ka ei usalda, keda teie siis usaldate? (O. Gustavson, stp: See on umbusalduse avaldamine. Pool võetakse ära.) Kellele umbusaldus? Kapital jagatakse nüüd pooleks: pool jääb sihtkapitali valitsusele ja seaduses teise poole kohta on selgesti öeldud, et see ei lähe isikute toetamiseks, vaid jagatakse igasuguste asutuste vahel ära. Just asutuste toetuse vastu oldi. Need pidid ilma jääma. Raha jagatavat oma vahel ära, ja Vabariigi Valitsus pidi seda pealt nägema ning oma summadest asutustele toetust määrama. (O. Gustavsoni, stp vahelhüüe.) Rkl. Gustavson, mul on andmed asutuste kohta, kuhu valitsus oma summadest on toetust andnud, ja ma võin need igal ajal esitada. (O. Gustavson, stp: Tartu ülikoolile teise oreli muretsemiseks. Petseri kloostri ehitamiseks!) Kui mõni tuhat on oreli heaks antud, miks see siis kunsti toetamine ei ole. Orel seisab igatahes tuhandete inimeste teenistuses ja väärrib toetust. Kuid praeguse valitsuse ajal ei ole ühegi oreli muretsemiseks raha antud. Aga kui see väärt on, et selleks otstarbeks toetust anda võib, siis antakse seda ka! (E. Joonas, stp: Misuguste asutustele ei ole antud?) Seal on suur hulk asutusi, kes ilma on jäänud. Ma võin need asutused ette kanda, kes on saanud. (J. Voiman, stp: Kaitseliit on ilma jäänud.) Kaitseliit ei ole küsinud! Ta küsib siis, kui sotsialistid valitsuses on. (J. Voiman, stp: Ah siis ainult!) Ja sotsid sõidavad nüisamuti. (L. Johanson, stp: Vähemalt haridusminister peaks ilusti välja ütleva, aga mitte „sotsid“.)

Mina kannan pärast kõik andmed ette, aga need on väga pikad andmed ja kas ma nendega tohin lugupeetud rahvasaadikuid tülitada?

Vabariigi Valitsuse poolt on antud 1926./27. aasta jooksul 1. aprillist 31. märtsini summased: pensione on saanud — professor Kennel ja kooliõpetaja Markus, toetusi kultuuritegelastele on saanud: Dr. Villems, prof. Mark, prof. Cederberg, Arh. Ederberg, krahv Berg, Sulo Mykänen, Ollik, dr. Luiga, Fr. Tuglas, Käis, Loorits, Aavik, prof. Kogermann ja prof. Paldrock. Siis on toetused kultuurasutustele: Tartu ülikooli tervishoiu instituut, Tartu ülikooli usuteaduskond, Tartu ülikooli zooloogia instituut, Polia Neuropathologica Esthonian, akad. ajaloo selts, Eesti kirjanduse selts, õpetatud Eesti selts, Tallinna Prantsuse lütseum, Treffneri gümnaasiumi ülevalpid. selts, Viljandi hariduseselts, E. õpetajate liit, ja Eestimaa kirjanduse ühing, siis veel lauljate liit Tartus, Pärnu arheoloogia selts, Tallinna Eesti muuseumi ühing, Tartu Eesti rahva muuseum, Vadi muusikaselts „Metskaja“,

Jäärja hariduseselts, Filsandi hariduseselts „Murdlaine“, Tapa Eesti noorsookasvatuse selts, Kuresaare muuseum, Tallinna loomaaarstide selts, Torgu laulu- ja muusikaselts, Tallinna meremeeste kodu, Kirjastuse o.-ü. „Loodus“, Eesti hariduseliit, ülemaaline Eesti noorsooühendus, Korgu hariduseselts, Pärnamaa hariduseselts, V.-Laitsma hariduseselts „Valgustaja“, Arula noorteühing „Laine“, Tartu linnavalitsus, põllutööministeerium, Misso rahvaraamatukogu selts, Virumaa rahvapälikool, Keina noorteühing, Hargla rahvaraamatukogu selts, Vene hariduseseltside liit, Karula kihelkonna organisatsioonide liit, Soome-Ugri selts.

Siis on veel üksikutest isikutest saanud toetust kui kultuuritegelane krahv Berg Sangastes.

Need oleksid need andmed, et pilti anda sellest, kuidas Vabariigi Valitsus seda osa on jaganud, mis tema käes. Vabariigi Valitsusel oli väike osa, viies osa, ja need seltsid, mis maal on, on sealt saanud. Kui see summa suuremaks läheb, siis on ette nähtud uues seaduses, et see läheb asutuste heaks eeskätt, kuna teisele kohale üksikud isikud jäävad. Mina pean tähendama, et ühe ajakirjanduse artikli najal ei saa otsustada. Ühes lehes on pro ja kontra kirjutatud ja räägitud. Ja neid puudusi, mille peale siin tähendatud, nagu oleks meie kirjannikkude ja kunstnikkude pere vastu seina surutud, neid ei ole, sest kirjanikud ja kunstnikud jäävad sihtkapitali valitsusse, samuti nagu nad seni olid. (E. Joonas, stp: Aga mis võim on sihtkapitali valitsusel?) Vabariigi Valitsus kinnitas tema summad ka varemalt.

Th. Tallmeister (töer): Härra haridusminister tõi siin mõned andmed selle kohta ette, kellele on raha antud sellest osast, mis Vabariigi Valitsuse käsutada olnud. Kuid oleks huvitav olnud kuulda saada, kellele on siis ülekohtusel ja ebaväärilisel viisil antud sellest osast, mis sihtkapitalide esindajate käsutada oli praeguse seaduse ajal. Hariduskomisjonis, kus ma terve aja kaasa töötanud olen, oli sellest palju kõnet ja vaieldi küsimuse üle väga pikalt ja laialt. Seaduseelnõu kaitsjate poolt toodi ette, et asja on ebaotstarbekohaselt aetud, ja pean ütleva, ise olen ka kaua selle sisse uskunud, sest ajalehtedes on selles mõttes palju kõnet olnud.

Kui aga andmeid nõuti ja summad ette kanti, kes sellest osast on raha saanud, selgus, et meil ei olnud võimalik protesteerida ühegi osa vastu. Raha olid saanud vanemad kirjanikud, kunstnikud ja teatritegelased, kelle kohta keegi ei julgenud öelda, et see summa on maha visatud. Nii on see jutt liialdatud, nagu oleks raha üleliia pillatud.

Sellepärast arvame meie, et on liiga varane seadust muutma hakata ja niisugust olukorda luua, mis asja halvemaks teeb. Ei ole kindlaid andmeid selle kohta ette toodud, et rahaga oleks ebaproduktiivselt talitatud. Kui härra haridusminister arvab, et Vabariigi Valitsus seda asja paremini ja otstarbekohasemalt suudab teha, siis, ma ütlen, jäetagu terve asi valitsuse hooleks. Mis tarvis siis hakata nõukogu looma, kelle taha võib nii öelda varjule pageda, kuna tegelikult on valitsuse poolt summad ära määratud. Härra Jürgenstein kardab, et võiks juhtuda sarnane asi, et põllutööminister 50% läbi surub põllukultuuri peale ja võib tõesti olla, et mees, kes metsadega nii kergesti valmis saab, kui ta sinna kauemaks jääb, oma tahtmise ka kultuurkapitali alal energiliselt läbi viib. Kuid siis on valitsus ka vastutav kõigi nende summade eest. Jäetagu kultuurnõukogu kõrvale ja võetagu siis juba asi tervel määral oma kätte.

H. Martinson (tp): Nagu näha, jätkuvad Riigikogus lained, mis kultuurkapitali ümber lüüakse. Kultuurkapitali siht ja otstarb on sarnase väärtuse vastu võidelda, et meie kirjanikud ja kunstnikud eluajal nälgivad ja alles pärast surma püstitatakse ühele või teisele neist ausambad. Kas kultuurkapital oma ülesande otstarbekohaselt on täitnud ja kuidas, see on küsitav. Kultuurkapitali kui sarnase üle mõtete lahkuminekuid ei ole, ainult jagamise viisi kohta lähevad mõtted lahku. Ei ole rahul jagajad, ei saajad ega ole rahul ka andjad. Koguni teine nähtus kui kristlaste ja asunikude metsajagamisel, kus isegi Pilka asunik rahul on omale saadud ilumetsaga. Kuski peab ometi kindlasti viga olema. Minu sõnavõtmise otstarb on teatavaks teha kehvema tööliklassi arvamist kultuurkapitali kohta. Kehva töölise seisukohast vaadates on kirjanikud ja kunstnikud väga heasse seisukorda asetatud, võrreldes töölistega. Kui sellele kehvale töölisklassile, kes mind siia on valinud, hakata rääkima kunstist või kirjandusest, siis esimene sõna, mis öeldakse, on: „Enne peame korralikult süüa saama ja riiet“. Iga inimese esimene nõudmine on, et tal kõht täis ja riie seljas ja alles teises järjekorras tuleb kultuur ja meelte peenendamine. Sellelt seisukohalt vaadates ei saa kultuurkapitali pooldada. Ma ei räägi isiklikust seisukohast, vaid toon ainult seda ette, mis igal pool tööliste hulgas kuulda on. Võrreldes kunstnikkudele ja töölistele antud toetusi ja seda arvesse võttes, kumb teeb produktiivsemat tööd, kumb on kasulikum inimeskonnale, siis ei saa siin kahte arvamist olla ega vaidlust tõusta. Võtame näiteks uulitsapühkija, kes korralikult oma kohuseid täidab ja võrd-

leme tema tegevust andevaese kunstnikuga, siis peame igatahes arvamisele tulema, et see töö inimeskonnale palju tähtsam on kui niisuguse inimese oma, kes andevaeselt lõuendit määrrib. (J. Tõnisson, rhv: Noh kuulge, kas Teil natuke piinlik ei ole, kui vanal mehel niisugust juttu ajada.) Mitte sugugi ei ole mul piinlik. Meil minnakse nõndanimetatud kunsti toetamises igatahes liialdusteni. (J. Tõnisson, rhv: Kuulge, kõnelejal peab ikka natuke enesetunnet ka olema, kui niisugust juttu ajada.) Ma toetan ajalehtede arvustuste peale. Mul on ajaleht käes, milles mõne meie vana tuntud meistri töid arvustatakse, kes kultuurkapitalist osa on saanud ja nende arvustuste järgi otsustades ei ole kultuurkapitali toetus nende edasijõudmisele kasuks olnud. Nad ei ole edasi püüdnud ega katsunudki edasi areneda. (M. Laarman, põl: Loeb „Rahva Sõnast“. E. Joonas, stp: Kas Teie ise usute ka?) Näete, siin on „Rahva Sõnas“ arvustus börsisaalis peetud „Pallase“ kümnenda kunstinäituse üle, ja minul ei ole ühtki põhjust seda mitte uskuda. (E. Joonas, stp: Teie ei saa aru, mis Teie loete!) Siin on ju must valgel, ja kui Teie seda ise kirjutate, siis peaksite seda ka ise tunnistama. (Vahelhüüe: Lugege ette!) Siin on kunstnikkude töid arvustatud, kes kultuurkapitalist toetust saanud, ja muu seas öeldud, et nad kui kunstnikud pole edenened. Kui inimesed saavad kultuurkapitalist osa, siis peavad nad edenema, muidu ei ole kogu toetusel mingit mõtet. (A. Oinas, stp: Heidetakse ette, et ta ekspressionist ega kubist ei ole, vaid et ta naturalistiks on hakanud.) Ma ei saa praegu Teile ette lugeda, see on väga peenikesel kirjal trükitud ja mina kui vanainimene ilma prillideta seda lugeda ei näe. (M. Laarman, põl: Kui soovite, ma võin omad prillid Teile anda!) Ei, tänan, minule need ei lähe. (Naer. M. Laarman, põl: Minu prillidel on selged klaasid!) Vaatame jälle meie kirjandust. Kirjanikkude kohta võivad niisamasugused küsimised tõusta: kas need, kes kultuurkapitalist abiraha on saanud, ka seda ära on teeninud. Ma ei hakka üksikuid nimesid nimetama, kuid üldiselt võin öelda, et see meie kirjandusele kuigi suureks kasuks ei ole olnud. (J. Voiman, stp: Viimati ehk veel kahjuks?) Jah, kahjuks teatud isikutele, kelle produktiivsus ei ole tõusnud ja kelle tööde väärtus ka vähem on endisest.

Vaatame kas või ajakirja „Loomingut“. See öeldakse kirjanikkude suursaavutus olevat, kus nende tähtsamad teosed kõik koos. Kas läheb see rahva kätte ja kas on kehvemal klassil sellest kasu? See on nii kallis, et seda

keegi tööline osta ei jõua. Mina olen eriti huvitatud raamatutest ja olen katsunud neid muretseda — minul kui Riigikogu liikmel on seisukord parem, kui 1000-tel töölistel — pean ütlema aga, et suure pingutusega olen suutnud enesele „Loomingu“ muretseda, aga ma ei saa öelda, et see ajakiri seda väärt oleks, et tema toetuseks nii suuri summasid kulutatakse. Anderikka kirjaniku hea raamat lööb enese ilma toetuseta läbi. Lähem näide selleks on meil hiljuti ilmunud A. Jakobsoni romaan „Vaeste patuste alev“, see kirjanik ei ole kuskilt toetust saanud, aga ometi on ta raamat arvustajate poolt tunnustatud väärtuslikuks tööks. (E. Joonas, stp: Kus kohal? Üksainuke Mändmets on sõna võtnud.) Mitmed kirjanikud, kui asjatundjad on seda öelnud. Mina ise ei ole kahjuks seda veel lugenud, ei ole veel nii palju raha saanud, et osta oleks jõudnud, sest see raamat on äritegemise mõttes kaunis kalliks tehtud. (O. Gustavson, stp: Härra Martinson, kas Teie rohkem Sipelga ja Mikkelsaare omi ei loe?) Olge nüüd üsna vagusi! (Naer.) Ka „Loomingu“ kohta on palju nurinat kuulda olnud. Need kirjanikud, kes seal kirjutavad, saavad õieti kahekordselt tasutud. Minul ei ole küll dokumentaalseid tõendusi, aga inimesed, kes asjale ligemal on, teavad öelda, et kirjanikud, kes „Loomingu“ kirjutavad, õige kõrget reamaksu saada oma tööde eest. Nendesamade tööde eest, kui need eriraamatuna ilmuvad, arvatakse neile kultuurkapitali poolt toetust ehk stipendiumi. (A. Anderkopp, tõe: Nad saavad sealt vähem maksetud, kui ühes korralikus ajalehes.) Võib olla, et „Vaba Maal“ on võimalus niisuuri hindu maksta, mina ei tea, kui suuri hindu teie maksate. Ma leian, et kultuurkapitali korraldus sarnasel alusel nagu praegu, ei ole õige, selles peaks tingimata muudatusi ette võetama. Arvan aga, et need muudatused, mida meie soovime, lahku lähevad valitsuse tahtmisest. Õigem ja tööliste kõige vastuvõetavam oleks sarnane korraldus, kui kultuurkapitalist antakse toetust tunnustatud kirjanikkudele vanaduse puhul, nii et nad töövõimetuse vastu kindlustatud oleksid. Noorematest tööjulistest vast ainult neile, kes tõesti hea teosega on maha saanud. Sarnase teose eest peaks kirjanik kultuurkapitali poolt hea honorari saama, ja raamat peaks kultuurkapitali kulul nii odavalt ilmuma, et ka kehvem inimene seda osta võiks. (E. Joonas, stp: Kes teate, et Jakobson praegu surmavoodil on?) Teie saite ka toetust, aga ma ei tea kuhu Teie selle panite. Kui raamat odav on ja selle läbi kõigile kättesaadav, siis oleks kultuurkapital oma ülesande täitnud, siis ei jääks raamat hallitama ja läheks

rahva kätte. (J. Vain, stp: On neid, kes heeringa raamatusse panevad, kui raamatu kätte saavad.) Ma tean õige palju neid, kes ostaksid raamatuid, kui need odavamad oleksid. Ka mina armastan palju lugeda ja olen omale võimalust mööda püüdnud uusi raamatuid muretseda.

Niisama peaks olema ka kunsti toetamisega. On näiteks mõni kunstiväärtuslik pilt või kuju kunstniku poolt valmis saanud, peaks see kultuurkapitali arvel ostetama ja avalikku muuseumi või mõnda muusse sarnasesse kohta paigutatama, kus see kõigile — kes seda näha soovivad — ka näha oleks. Ma usun, sarnane kunsti toetamise viis oleks õigem ja ergutaks ka kunstnikke paremaid töid looma, kui praegune abisaamise kord, mis palju nurinat on sünnitanud isegi kunstnikkude peres. Võiksin väga palju nimesid nimetada, niihästi kunstnikkude, kui ka kirjanikkude seast, keda õieti suur, lai kiht sugugi ei tunne, ei leia ka suurt poolehoidu nende sünnitused... (J. Vainu, stp vahelhüüe.) Ma tulen praegu teatrite juurde ka, olen ka selles asjas omajagu asjaarmastaja, niisama nagu kirjanduseski. Pean ütlema, et meie teatritele abiraha andmine sarnasel kujul, nagu seda praegu praktiseeritakse, tööliste nõuetele ei vasta. Kui vaadata neid nimesid, kes teatritegelastest on kultuurkapitalist toetust saanud, siis paneb imestama, et nende hulgas on inimesi, kes saavad, võrreldes teistega, hea palga ja peale selle antakse neile veel 100 kuni 120 tuhat välismaareisi jaoks enese täiendamise otstarbel. Jätame selle kõrvale, kuivõrt see tarvilik on, aga vaevalt on märgata olnud, et neist mõni suurte teadmistega kunsti alal oleks tagasi jõudnud. Peale selle on nendest ligi 30 inimest, ka kindlapalgalisi, kes kõik on haiguse puhul abi saanud 15—50 tuhat. Ei ole kuulda olnud, et kõik need inimesed oleksid haiged olnud. (J. Vain, stp: Raudsepp on suremas!) Arvatavasti on nad ka väikse nohu puhul pööranud siht- või kultuurkapitali valitsuse poole ja siis abi saanud. (E. Joonas, stp: Ärge rääkige rumalusi! Kes on nohu pärast toetust saanud?) Ma tean, et näitleja Tõndu on haige... (J. Vainu, stp vahelhüüe.) Ei ole kuulda olnud, et nad niivõrt haiged oleksid. Tuhandeid töölisi on suremas haigeid, nad ei saa kuskilt toetust. (Hulgaliised vahelhüüded pahemalt poolt.) Ärge tehke niipalju häält! Teie hulgast on ka saajaid ja sellepärast protesteerite. (J. Voiman, stp: Mina pole pennigi saanud.) Mulle on räägitud ühest ajakirjanikust, kes kultuurkapitali poolt saadud välismaa stipendiumi rahaga omale olevat ostnud korvmööbli. Ka jagajate kohta on suured mõtete lahkuminekid.

Mina leian ka, et saajad ei peaks jagamisest ei otsekohe ega kaudsel teel osa võtma. Jagamisest ei peaks osa võtma ka valitsus, sest siis, võib olla, ehitame aina kirikuid. Valitsuse poolt esitatud eelnõus jäetakse nõukogusse valitsusele kolm esindajat, Riigikogule kolm esindajat ning peale nende veel kolm tuntud kultuuritegelast Vabariigi Valitsuse määramisel. Kardetakse, et nõukogu sarnases koosseisus oleks vähik ja mitte küllalt asjatundja. Mina aga arvan, et ainult see üksi ei ole asjatundja, kes asja valmistab, vaid ka asja tarvitaja või ostja võib väga hästi asja väärtust hinnata. Vaatame pisut neid asjatundjaid. Ajalhtedes on tihti lugeda, kuidas just nõndanimetatud „asjatundjad“ üksteist maha teevad. Näiteks kunstnik Jaan Koort, kelle asjatundmist keegi vist eitama ei taha hakata, tegi omal ajal teisi kunstnikke — ka asjatundjaid — nii maha, et neil tema arvates veel algteadmised joonistamises puududa. Kohus pidi „asjatundjate“ „asjatundmist“ seletama. Teine „asjatundja“ niihästi kujutava kunsti kui ka teatri alal, Rasmus Kangro-Pool, pistis kui erilasepessa, kui ta omal ajal „Estoonia“ teatri vanemaid tegelasi avalikult arvustas. Ei või salata, pean tunnistama, et Rasmus Kangro-Pooli arvustused ka minu seisukohast vaadates täiesti õiged olid. (J. Voiman, stp: Aga Koort?) Ma tõin ette ainult näiteid, et igakord ei ole mitte üksi see, kes teeb, asjatundja, ja et kunsti alal lähevad vaated lahku. Kunst on peaaegu täiesti maitse asi, ühele meeldib üks, teisele teine, seal kindlat mõõdupuud olla ei saa. Seda näitab just kunstnikkude ja kirjanikkude enestevaheline riid kõige selgemini.

Et valitsuse hooleks jäetakse 50% kultuurkapitalist jagada, seda mina pooldada ei saa, ma ei jätaiks valitsuse hooleks mitte pennigi jagada. Kui on juba üks asutus—nõukogu—olemas, siis olgu kõik nõukogu hooleks. Ettepanekut ma praegu ei tee, aga kui hääletamine tuleb, siis hääletan selle summa poolt, mis valitsusele kõige vähem lubab. (J. Piiskar, stp: Kas see mitte tulevane haridusminister ei ole, kes kõneleb?)

J. Voiman (stp) (fakt. märk.): Rkl. Martinson tähendas, et ajakirjanikkudest on keegi saanud kultuurkapitalist osa ja seda ei kasutatud mitte selleks otstarbeks, milleks saadud, vaid on ostetud korvmööbel. Minu küsimise peale tähendas härra Martinson minu peale, et mina olevat saanud. (A. Tupits, põl: Ei ole, ei ole.) Faktilise märkusena pean tähendama, esiteks, ei ole ma ajakirjanik, ja teiseks, ei ole ma mingisuguseid summasid kultuurkapitalist saanud.

Haridusminister **J. Lattik**: Lisaks endisele, lugupeetud rahvasaadikud, paar märkust. Vabariigi Valitsuse osast on juhitud suur osa just maaseltsidele ja kogu aja jooksul on Vabariigi Valitsuse osast antud asutustele 18 miljoni ümber ja isikutele 1.700.000.—. Ma tahtsin tähendada, et lugupeetud rahvasaadikud on ära unustanud § 16. Selles öeldakse, et see osa, mida Vabariigi Valitsus käsitab, läheb nõukogu kätte. Ta kuulab nõukogu arvamised ja ettepanekud ära. (Vahelhüüe.) Ma ei taha tähendada, et Vabariigi Valitsus on tolle vahelüli nõnda konstrueerinud, et tema kaudu tulevad ettepanekud valitsusele. (Vahelhüüe.) Valitsus ei ole tahtnud seda tööd enese peale võtta. Teab, et see on raskustega seotud ja sellepärast on loonud vahelüli, uue nõukogu. Mulle tundub, et see asutus mitu korda erapooletum on, kui oli vana nõukogu, kus saajad olid jagajate hulgas. Uue kava järgi läheb ka valitsuse osa nõukogust läbi.

J. Tõnisson (rhv): Austatud Riigikogu liikmed! Siin on vaieldud enne ja vaieldakse veel pärast, kas praeguse seaduse konstruktsioon õige on. Niipalju on aga täna need, kes käesoleva seaduseelnõu vastu vaidlevad, pidanud tunnistama, et muudatused tarvilikud on. Muudatusi oli tarvis sellepärast, et see tõesti loomuvastane on, kui need, kelle huvides kultuurkapitali tuleb tarvitada, ise selle jagamise oma peale peavad võtma. Olgu tahe seal kui hea ja olgu objektiviteet kui suur, aga kahtlemata on neil kultuuritegelastel, kes selle ülesande oma peale peavad võtma, selle täitmine enam kui raske. Kõik poleemilised väljendused, mis kultuurkapitali jagamise puhul on kuuldavale tulnud, kinnitavad, et niisugune kord ikkagi otstarbekohane ei ole. Nüüd vaieldakse selle vastu, et ei pea kallutama jällegi liialdustesse: ei pea kõrvaldatama kultuuritegelasi kultuurkapitali kasutamise otsustamisest. Siin ei ole tõesti tarvis liiga kaugele minna. Meil on väga hästi mõeldav, et meie kultuurkapitali nõukogu koosseisu muudame, ilma et jällegi vana korra maksma paneksime.

Arvan, siin vahest ei oleks tarvis, et valitsuse liikmed peale haridusministri kultuurnõukogust osa võtaksid. Haridusminister peaks loomulikult sealt osa võtma, kuna tema hariduse ja kultuuriküsimustest kõige paremini valitsuse liikmete hulgast informeeritud on. Võib olla võiksid kaks ministrit, või nende asemikud, keda Vabariigi Valitsus määrab, ära jääda. Võidaks vast selle asemel tõsta kultuuritegelaste arvu. Pandagu kas või 5, nii et haridusministri ja Riigikogu liikmetega oleks kokku 10 liiget. Sellejuures tuleks kaaluda, kas ei võidaks kandidaatide esitamisel õigust anda sihtkapitalide valitsustele.

Võiks kompromissi teha selles mõttes, et komisjon veel küsimust arutaks ja katsuks arvesse võtta neid soove ja ettepanekuid, mis siin on tehtud, kuid juba algusest saadik silmas pidades, et esitatud seaduseelnõu alused üldiselt vastuvõetavad oleksid. Võib olla, suudetakse komisjonis selgusele jõuda, kas kaks ministrit peale haridusministri peavad kultuurnõukogust osa võtma. Kui meie siin hakkame hääletamise teel nõukogu koosseisule lõplikku kuju andma, ilma et ettepanekuid ja väljavaateid ära kaalutaks, siis see minu arvates otstarbekohane ei ole.

Selles mõttes toetame ettepanekut, et seaduseelnõu veel antaks komisjoni tagasi, kuid arutamiseks just selles suunas, nagu tähendasin, ilma et hakataks seaduse üldkonstruktsiooni muutma ja ümber tegema.

E. Joonas (stp): Ma ei kavatsenud täna sõna võtta, kuid pärast rkl. Martinsoni sõnavõtmist on võimata rahulikuks pealtkuulajaks jääda. Rkl. Martinson läks välja seisukohalt, et töölisklassile ei ole kunsti ja kultuurkapitali üldse vaja. Meie töölisele olevat tähtis, et tal esimeses järjekorras kõht täis ja riie seljas oleks, kunst — see teda ei huvita. Ma ei vaidle selle vastu. Töölisele on ka minu arvates tarvis täit kõhtu ja riidet selga. Seda on alati nõutud meie poolt, aga ma ei ole veel kuulnud, et ükski töölisliikumise esindaja kunagi oleks julgenud häält tõsta kultuuriliikumise vastu. Vanad töölisliikumise juhid ja eesvedajad on kõik tulnud just vasematest kihtidest. Kuulus Saksa töölistejuht August Bebel ütleb, et oleks lõpmata kurb, kui proletariaat ei teeks edusamme haridusealal. A. Bebel ja teised juhid tunnustavad töölisklassi kultuurilise tasapinna tõstmise vajadust selleks, et teed rajada paremale olukorrale.

Kui meie töölisklass on praegu viletsas seisukorras, kui meie töölised ei ole suutnud maksta panna niisuguseid töökaitse seadusi, nagu teistes riikides on, siis tuleb süüd otsida ka sellest, et meie töölised on väga madalal kultuurilisel astmel. Tarvis töölistele anda rohkem kultuuri, õpetada neid kultuuriliselt mõtlema, siis oskavad nad ka oma huve rohkem kaitsta. Ma käisin välismaal, õppisin tundma töölisliikumist Saksamaal. Ma käisin nende partei ja ametühisuste koolides, uurisin nende koolide programme ja leidsin, et nad on pühendanud tähelepanuväärilise osa kunstiajaloole ning kultuuri ja proletaarliku klassivõitluse vahetõttude lahendamisele.

Kuidas võib siis peale selle, kui töölisliikumise alal meist ette jõudnud maad on tarvilikuks pidanud erilist tähelepanu pöörata kultuurilistele küsimustele, tulla siia ja öelda,

et esimeses järjekorras täis kõht ja korralikud riided ja alles teises järjekorras kultuur. Neid küsimusi üldse sellele pinnale asetada ei saa.

Kõhutäit ja kultuuri vastupidi üksteisele asetada ei saa, vaid need tulevad vaatlemisele võtta paralleelselt, neid tuleb käsikäes arendada ja sellelt seisukohalt välja minnes on see arvamane, mille rkl. Martinson ette kandis, töölisliikumise seisukohalt lihtsalt jõe.

Meie kirjanikkudest ja kunstnikkudest suur osa on kõik vaesed inimesed. Rkl. Martinson tõi näiteid nende kohta, kes kultuurkapitalist on osa saanud ja ütles, et nad ei olla loonud suuri töid. Sealtsamast tuleb aga noorkirjanik Jakobson, kes kirjutab 750-leheküljelise teose, ilma et ta oleks kuskilt mingit toetust saanud. Aga härra Martinson, kas teate, et see mees, kes kirjutas 750-leheküljelise raamatu, on praegu voodis ja ei tea, kas ta 25 eluaastani elab. Tal on tiisikus. Mispärast? Sellepärast, et need viletsad tingimused, milles ta üles kasvanud, on ta tervise purustanud enne veel, kui ta elama on saanud hakata.

Ma olen liikunud palju mööda Eestimaad, ringi, näinud andeid, kes hukkuvad vaesuses. Kaks aastat tagasi leidsin Aseris tööliste hulgast 15-aastase poisikese, kes ei olnud mingisugust muusikalist haridust saanud, kuid vaatamata oma 15 aasta peale oli orkestrijuht. Ta oli loonud oma orkestri. See noor talent, kes peaks saama välja arendatud ja kelle väljaarendamine nõuab raha, jääb meie oludes kängu, sest tema isa, tööline, kes 150 marka päevas palka saab, ei jõua noorele andekale lapsele toetust anda vastava hariduse omandamiseks. Nüüd teate, milleks on meil tarvilik kultuurkapital. Tuleb üles otsida meie rahva sügavusest talente ja neid välja arendada. Kui oleks selle eest varemalt hoolitsetud, siis oleks ka meie proletaarlaste hulgast rohkem andekaid inimesi tõusnud, kui neid praegu on.

Mis puutub õieti käesolevasse seaduse muutmise eelnõusse, siis on see meie haridusministri poolt esitatud lihtsalt jonniga pärast, sest mingisugust mõistlikku põhjust selleks ette toodud ei ole. Haridusminister ütleb, et seaduseelnõu oli vaja muuta sellepärast, et palju on kõneldud sellest, et ta muuta tuleks. Teiseks sellepärast, et kultuurkapitali nõukogu on andnud isikutele toetust, aga mitte asutustele, ja kolmandaks, et kisklemine kultuurkapitali nõukogus on suur ja sellepärast on tarvis vana seadus lammutada ja uus luua. Neid motiive üksikasjalikult vaadeldes tuletan meelde, et juba siis, kui kultuurkapitali seadus loodi, puhkesid ta ümber vaidlused. Härra Bauer, kes oli üks tüsedamatest vaidlejatest selle seaduse puhul — ütles juba tolkorral, et sarnasel kujul see seadus maksta ei või jääda. Tähen

dab, juba seaduse loomise ajal öeldi, et seda tuleb muuta, sest et nii ta maksuma ei võivat jääda. Haridusminister ütleb, et K. Ast on ka nõudnud selle seaduse muutmist. Ma tean väga hästi K. Asti seisukohta. Ta ei ole kuskil öelnud, et seadust tuleb muuta selles suunas, nagu on seda teinud ministeerium. K. Asti seisukoht on see, et kultuurkapitali peavad valitsema need, kes kultuuri alal tegevad, see on peab maksuma jääma omavalitsus. Muutmise seadus hävitab selle omavalitsuse täielikult, muutes nii sihtkapitali valitsusi kui ka kultuurkapitali nõukogu enese valitsuse sõnakuulelikuks käsutäitjaks. Selle muutmise seadusega lämmatatakse kultuurkapitali hing.

Härra haridusminister ütleb, et senine kultuurkapitali nõukogu ei ole andnud toetust asutustele. Ma küsaksin, missugustele kultuurilistele asutustele ei ole toetust antud? Nii palju kui ma tean on toetust saanud kõik viljakalt töötavad kultuurilised asutused. Nõnda on antud Eesti akadeemilisele emakeele seltsile, Eesti kirjanduse seltsile, „Pallase“ kunstikoolile ja paljudele teistele kultuurkapitalist toetust. Kui haridusminister mõtleb aga nende asutuste all, kellele peaks toetust antama, sarnaseid, nagu „seakasvatuse kultuuri“ ühisi, siis neile muidugi ei ole kultuurkapitalist toetust antud. Ma arvan, et kultuurkapitali nõukogu tegi hästi, kui ta need toetusest ilma jättis, sest et kultuurkapitali ülesanne ei ole kõiki ühinguid ja asutusi Eesti vabariigis toetada, vaid ikkagi ainult kunsti, kirjanduse ja teistele sihtkapitalidele vastavate alade toetamine, ja seal ei saa haridusminister ega keegi teine etteheiteid teha.

Mis aga kõige tähtsam, see on see, nagu kultuurkapitali seaduse loomisel juba rõhutati, et kultuurkapitali peaaesandeks on loovate isikute toetamine või õieti neile töötamise võimaluste loomine. Seda ülesannet on kultuurkapitali nõukogu seni kõige heatahtlikumalt ja puhtsüdamlikumalt täitnud. Ma arvan et härra Lattikul ei pruugi selle vastu vaielda. Kui see nõnda on, mispärast on tarvis siis lõppude-lõpuks muuta seda seadust?

Edasi ütleb härra Lattik, et kunstnikud kisklevad omavahel kultuurkapitali nõukogus, mis soovimata. Aga ma küsaksin, härra minister, kas Teie tõesti nii naiiv olete, et läbi viies Riigikogus selle seaduseelnõu, arvate, et siis tülid ära jäävad?! Kui kultuurkapitali nõukogul on tulnud väikseid lahinguid lüüa, siis on need jäänud selle asutuse nelja seinavahele ja kui on 5,6 kuni seitse tundi koos olnud, on leitud ikkagi kesktee, kokkulepe, on leitud sarnane kokkulepe, millega enamus on rahuldatud. Et üksikuid nurisejaid alati lei-

dub, selle juures ei saa kahelda, ning seda mingisuguste abinõudega ära hoida.

Arvan, kui võetakse see seadus vastu, kus 50% kultuurkapitali summadest läheb Vabariigi Valitsuse käsutusse, siis on selge, et nurin mitte 50% vaid 150% võrra suureneb. Sellega ei suuda teie rahulolematuse tuld kustutada, vaid valate sellele veel õli peale.

H. Martinson (tp): Ma juhiksin ainult paari asjaolu peale tähelepanu, mida rkl. Joonas siin minu kõne kohta valesti ütles. (J. Tõnisson, rhv: Teie kõnelesite ikka tõesti nii kultuurivastaselt, et häbi kuulda.) Vist kõigil on mees, et mina korragi ei öelnud, et kultuurkapitali tarvis ei ole. Mina ütlesin ainult, et esimene nõudmine on töölisel, et kõht peab täis olema. Ja seda ei saa keegi salata. Teises järjekorras alles tuleb meelte peenendamine. Rääkige tühjakõhuga inimesele kunstist kas või ingl. keelega, tema ütleb ikka — anna mulle tükk leiba, see on parem. Seda mina ütlesin. (E. Joonas, stp: Neid küsimusi ei tohi vastamisi seada, nad tulevad paralleelselt võtta.) Tähtsama peab enne võtma. (E. Joonas, stp: Nad on tähtsad mõlemad!)

Siis teine rkl. Joonasetähendus, et „Vaestepatuste alevi“ autor tiisikusehaige olla. Väga õige, seda tean mina ka. Tema on tunnustatud kirjanik ja tema ei ole saanud kultuurkapitalist ühtki toetust, nii siis näete, et ta ilma selle abita on arenenud, kuna paljud, kes kultuurkapitalist toetust on saanud, ei ole suutnud nõnda kaugele areneda. Sellest on näha, et kultuurkapital ei ole hädasti tarvilik anda väljaarendamiseks. Täis anne lööb enese läbi. Ma ei ütle, et Jakobsonil ei oleks toetust tarvis, aga sarnased Jakobsonid saavad vähem, kui teised, kes Jakobsonid ei ole.

L. Raudkepp (krst): Mina öiendaksin mõnda, mida nimetas rkl. Tallmeister. Rkl. Tallmeister nimetas, et ei olevat komisjonis olnud julgust tähendada väärnähtusile, mis ilmsiks tulnud viimase kultuurkapitali nõukogu aruande puhul. See ei käi tõelikkude oludega kokku, sest neid julgeid oli hariduskomisjonis ka, ja ma lubaksin endale seda rkl. Tallmeistrile meelde tuletada, et julgust leidub öelda seda ka siin plenaarkoosolekul. Näiteks tähendati seal selle peale muu seas, et ajakirjanikkude perest on saanud 14 isikut toetust, kas kodumaa õppeisiks või välismaa õppereisiks — välismaa õppereisiks kuni 75.000 marka. Seal komisjonis nimetati just minu poolt, et kas on otsustarbekohane määrata ajakirjanikkudele toetust sel näol. Kui ajakirjanik saab 75.000 marka ja sõidab välismaale, siis peaks ikkagi olema kohustusi niisugusel ajakirjanikul. Tema peab

ju kuidagi viisi end täiendama (E. Joonas, stp: Aga kui kooolinõunik sõidab?) ja peab sellest aru andma. Komisjonis nimetati, et ajakirjanik Luiga on saanud toetust 50.000 marka. Vast võime kindlasti panna selle arvele asjaolu, et selles ajalehes, kus töötab ajakirjanik Luiga, on ilmunud kirjeldusi välismaalt, välismaa olude üle. Nõnda ometi saab meie ajakirjandus ja meie rahvas sellest kasu, et sarnane ajakirjanik saab välismaale minna ja siis tutvustab Eesti rahvast, Eesti lugejaskonda välismaa oludega. Nähtavasti on ta vabatahtlikult võtnud enda peale selle kohustuse.

Kuid siin on teisi ajakirjanikke, kes on saanud suuremaid toetusi, ja ei ole teada, et selle toetusega oleksid ühendatud mingisugused muud kohustused. (O. Gustavson, stp: Näiteks?) Moraalne, vabatahtlik kohustus, et selle eest midagi pakkuda lugejaskonnale. (A. Tammann, tõi: Ega siis reisikiri ainuke asi ei ole.) Kuid see on kohustuse esimene, primitiivne aste. Siin võiks olla palju suuremaid kohustusi, näiteks niisugune kohustus, et ajakirjanikud välismaal õpiksid omal alal midagi juurde. Välismaal on kõrgemaid õppeasutusi vastava fakulteediga selleks, et ajakirjanikud võiksid end täiendada ajakirjanduse asjanduse alal. Kuid seda ei ole ilmsiks tulnud. Õeldakse, 75 tuhat on selleks liiga vähe, ja nii ta on, ja sellepärast oleks õigem olnud, et oleks välja töötatud kindel kohustuste kava ja võiks rohkem määrata toetusraha. See aga, kes toetust saab, peaks midagi saavutama, ja minu julgus läheb kaugemale: ma julgeksin öelda, et kui käiakse välismaal, siis peaksid selle tagajärjed ajakirjanduses kuidagi ilmsiks tulema ja et kirjutuste toon muutuks enam kultuurseks. Kes on juttu ajanud välismaa esindajatega meil pealinnas — ja minul on sarnaseid juhtumisi olnud, kus on minule usalduses Eesti ajakirjanduse kohta üldse öeldud asju, mis kuidagiviisi ei ole röömustavad Eesti kodanikule kuulda, — see saab mu mõttest aru. Sarnaseid väljendusi, mis on usalduses öeldud, et meie ajakirjanduse toon ei olevat küllalt kultuurne, ei ole hea kuulda. Kui ilmsiks tuleb või tuleks, et ajakirjanikud käies välismaal omandavad seal kultuursema tooni ja see avalduks ajakirjanduses, siis oleksin ma selle punkti juures absoluutselt vait. Aga et seda ilmsiks ei tule, siis julgen ma siin Riigikogus kui ka hariduskomisjonis selle peale panna sõrme. Pealegi on kuuldusi, et mõned ajakirjanikud või üks — ma ei tea arvu nimetada, sest see on kuuldus, aga küll sel reaalne alus on — et üks või mõned ajakirjanikud on 75 tuhande marga eest sõitnud Riiga, ja siis on raha veel niipalju jätkunud, et said Riias tagasi sõita. Ja see oligi siis see välismaa õppereis, sest oli

tähendatud, et raha oli antud välismaa õppereisiks. Peab küll ütleva, et need summad ei suuda seda saavutada, mida kultuurkapital peaks andma laiematele ringkondadele, kogu rahvale.

Samuti oli mul julgust ka komisjonis tähendada sellele, et see ei ole ikkagi üsna kohane, kui näiteks 30 näitlejat on viidud kategooria alla, et nad haiguse puhul saavad toetust. Selle vastu ei räägitud, et nad toetust ei vääri, ühtki häält ei olnud selle vastu, aga leiti, et see võib tekitada umbusaldust, kui on leitud vormel, et 30 inimesele antakse haiguse puhul toetuseraha, ja see toidab umbusaldust niisuguste toetuste vastu. (L. Johanson, stp: Aga kui nad haiged on?) On raske uskuda, et 30 isikut on haigeks jäänud. (J. Voiman, stp: Noh, palju rohkem inimesi on haiged!)

Rkl. Tallmeister tõi siin ette veel ühe lugupeetud ajakirjaniku väljenduse. Mina võiksin ka ette tuua osast ajakirjandusest väljavõtteid, mis oleksid üsna kohaseks vastukajaks meeleoludest, mis on olemas kultuurkapitali ja selle saavutuste suhtes. Näiteks selle aasta algul kirjutati „Päevalehes“ 26. jaan. 1927. a. kultuurkapitali üle, ja seal tähendati ära, et ülevaade eelmise aasta eest on antud, aga et see ülevaade pakub niivähe röömustavat, et täitsa põhjendatult on võetud üles valitsuse ringkondis mõte, põhjalikult muuta seadust, koguni kaotada kultuurkapitali nõukogu, millega aga valitsus ei olnud nõus, sest see oleks äärmus, ja äärmuse vastu tuleb olla. Mina tsiteerin veel paar rida sellest „Päevalehest“: „Üks endistest haridusministritest tähendas kultuurkapitali seaduse saamisel, et nüüd anname meie kultuuritegelastele täielise autonoomia, tehku nüüd ise mida tahavad. Valitsusel on hea meel, et pääseb alalistest etteheidetest ja kaebustest, sest edaspidi tuleb ise enese peale kaevata. Kuid sama haridusminister avaldas ka kahtlust, kas mitte mõne aja pärast juba kultuuritegelased ise, kunstnikud, kirjanikud j. n. e. kultuurkapitali ära ei hävita ja ise ennast sealjuures ära ei söö. Kahjuks on see ennustus nüüd täide minemas. Juba praegu on kultuurkapitali mõte täielikult diskrediteeritud niivõrd avaliku arvamises kui ka seltskonnas, rahva hulgas. Kultuurkapitali mõte on pankrotti jõudnud. Täie õigusega võib rahvas küsida, mida ta on saanud nende 10-ete miljonite eest, mis seni kultuurkapitali kaudu välja antud. Mitte midagi. Mitte ühtki pilti, mille võiks seinale panna, ühtki avaliku asutuse ilustust, ühtki muusikalist pala. On saadud paar romaani, kuid see ei õigusta veel miljonite raiskamist, seda enam, et need paar väärtuslikku kirjatööd oleksid ilmale sündinud ka ilma kultuurkapitalita.“ (Pahemalt poolt: No noh!)

Seda kirjutati siis, kui veel ei olnud võistlust, mis „Looduse“ poolt hiljuti toime pandi. „Kultuurkapitali kaudu väljaantud raha on ikkagi rahva oma ja peab valitsema ikkagi teatav vahekord tasu ja vastutasu vahel. Rahvas on selle raha andnud ja rahvas võib oma raha anda ainult sellele, kes temale midagi vastu anda suudab. Sarnast õigustatud tasu ja vastutasu minimaalsematki tasakaalustamist ei ole praegune kultuurkapital andnud. Ta on andnud koguni eitavaid tagajärgi — diskrediteerinud kõiki kultuuritegelasi, ilmekamaid kirjanikke, kunstnikke j.n.e. Praegune kultuurkapital on katse. See katse on äpardunud. Miks aga mitte teha teist katset, mis seniseid kogemusi arvesse võttes paremaid tagajärgi võiks anda?“ (J. Vain, stp: Harilik propaganda. Martinson tegi suuremat propagandat.) Ma tsiteerisin need mõned read selleks, et näidata, et ajakirjanikkude peres on ka teisi mõtteväljendusi olnud kui need, mida nimetas rkl. Tallmeister ühe lugupeetud ajakirjaniku kohta. Ja mis puutub ajakirjandusse, siis näeme, et just siin on see ala, kus ei ole arvestatud reaalsid kultuurkapitali tarvitamise mõttes. Ma nimetaksin veel ühte. Meil ei ole seni veel niisugust autonoomset asutust, kui seda on kultuurkapitali nõukogu. Isegi ülikool ei ole sarnane autonoom. Seaduses ei ole isegi ära tähendatud, kas haridusminister on kultuurnõukogu liige või mitte. Seal on öeldud, et ta juhatab kultuurnõukogu koosolekuid, aga ei ole isegi öeldud, et ta seal oleks hääleõiguslik liige. (O. Gustavson, stp: Suurepäraline! Juhataja koopteeritakse väljast.) Edasi. Endises seaduses on haridusministril päriselt teatavas mõttes prokuröri osa: otsused, mis vastu võetakse kultuurnõukogu poolt, saadetakse haridusministri heaksarvamisel kinnitamiseks Vabariigi Valitsusele. Niisugust õigust ei ole isegi ülikoolil. Seega on kultuurnõukogul niisugune eesõigus, nagu seda ei ole ühelgi kultuurasutusel Eesti vabariigis. Nähtavasti on see mõte ka kaasa aidanud, et redutseerida kultuurnõukogu koosseisu ja selle õigusi sellele harilikule tasapinnale, kus seisab ülikool ja iga muu asutus, kes saab riigilt toetust harilikus eelarve korras.

Haridusminister **J. Lattik**: Lugupeetud rahvasaadikud! Mul ei ole selge härra Tõnissoni ettepanek, miks peaksime meie käesoleva seaduseelnõu hariduskomisjoni tagasi andma. Hariduskomisjon on seda küsimust väga põhjalikult kaalunud. (J. Tõnisson, rhv: Koosseisu muutmiseks!) On tehtud mitmed ettepanekud koosseisu kohta. Vabariigi Valitsuse poolt oli ära tähendatud minister, kes sellest osa võtab. Siis olid ettepanekud

tehtud, sellesse koosseisu võtta 6 Riigikogu liiget, olid ettepanekud tehtud, võtta 5 ja 3 Riigikogu liiget. Lõpuks on peatuma jäänud 4 Riigikogu liikme juurde. Mida see komisjon uuesti peaks ette võtma või mida seal ümber tegema, ei ole mulle selge. Enamus on vastu võtnud sellesse koosseisu 4 Riigikogu liiget ja kui tarvis on veel üks juurde lisada, siis võidakse seda teha pleenumi istungil, ei ole tarvis selleks eraldi seaduseelnõu komisjoni saata. Seadus on, nagu teada, iseenesest kiire iseloomuga. Teatavasti ei ole kultuurkapitali nõukogu kokku kutsutud ja summad on tarvis välja jagada. Nii leian ma, et ei ole mingit tarvidust käesolevat seaduseelnõu komisjoni tagasi saata. Neid põhjendusi, peale ühe ajalehertikli, mis siin ette toodi, ma ei näe.

Mis puutub härra Joonase poolt tähendatud väidetesse, siis nende vastu ma vaielda ei saa. Kui tema arvab, et seadusi ainult jonnist pärast esitatakse, siis sarnase usutunnistuse vastu ma vaielda ei taha. See on isiklik vaatepunkt, ja sellele ma vastu ei vaidle. (O. Gustavson, stp: Tuletage meelde eelarve-komisjoni, siis Te näete, et see õigus on.) Eelarve-komisjonis ei ole vähemalt ükski minister näidanud, et ta esitab seaduseelnõu jonnist pärast. Käesoleva seaduseelnõu juures on palju vaeva nähtud, on mitmed komisjonid loodud. Kui seadus esile kerkis, siis on tähele pandud meie ajakirjanduses ilmunud kirjutusi, ja mida osasaajad sellest ise kõnelenud, ja siis alles ilmus seadus. On suurt vaeva nähtud enne, kui seadus võis ilmuda. Ja kui nüüd üks Riigikogu liige opositsioonist tuleb ütleva, et see sündinud jonnist pärast, siis võin lugupeetud Riigikogu liikmetele niipalju tähendada, et ma kunagi jonnist pärast ei tööta, vaid oma parema tõetundmise järgi.

Th. Tallmeister (töer): Komisjoni aruandja tuletas meelde kahte järku tegelasi, kes olevat saanud kultuurkapitali sihtkapitalide osast ärateenimata toetust, mille peale ta juba komisjoni koosolekul tähelepanu olla juhtinud. Tõepoolest pean ma kinnitama, et komisjoni aruandja seda tõesti tegi, kuid ma ei eksi vist, kui ütlen, et komisjoni aruandja nende näidete täiesti ükski jäi. Kõigepealt, kui tema poolt ette toodi, et ajakirjanikud on saanud toetust kuni 75 tuhat ja 15 inimest ja et nad on välismaal käinud ja ainult üks neist on reisikirjeldusi ajalehtedes avaldanud, siis juhiti tähelepanu sellele, et see väga imelik nõudmine oleks, kui kõik ajakirjanikud — 15 inimest — hakkaksid reisikirjeldusi avaldama. Esiteks ei ole selles erilist kunsti, sest seda võiks mõne raamatu abil kergesti teha, ... (Vahelhüüe paremalt poolt.) ... originaalselt ei oska

igatüks oma reisi kirjeldada. Härra Luiga on tõesti väga huvitavalt oma reisikirjeldused kirjutanud, ma olen neid suure huviga lugenud, iga teine ei saaks aga sellega toime. Kuid ajakirjanikud ei sõida ometi selleks välismaale, et reisikirjeldusi avaldada, vaid välismaale sõitmise siht peaks selles seisma, et silmaringi laiendada, et kokku puutuda kultuuriilma mõjudega. Kui härra Raudkepp komisjonis ette tõi, et ajakirjanduse toon olla halb ja välismaareisid ei olla seda parandanud, siis ei ole lugu sugugi nõnda, nagu ta rõhutas, et meie kodumaa ajakirjandus on siin maha jäänud välismaa ajakirjandusest. Kes välismaa ajalehti loeb, see teab, et seal palju teravat tooni tarvitatakse. Mõnes ringkonnas liialdatakse väga palju, kui arvatakse, et meie ajakirjanikud ei ole midagi välismaal õppinud. Nii hull see asi ei ole. Sellepärast ei leitud sugugi komisjonis ka parema tiiva kõnelejate poolt, kes sõna võtsid, et ajakirjanikud on raha ainult maha visanud, kui nad kultuurkapitali kulul välismaal käisid.

Komisjoni aruandja kõneles, et mõni ajakirjanik, nime aga ei nimetanud, on kultuurkapitali arvel ainult Riiga sõitnud, siis tahaksin ma küsida komisjoni aruandjalt, kuidas mõtleb ta sarnaseid väärnähtusi uue korra juures ära hoida. Erandeid võib ju olla, aga ei saa öelda, et siin süüdi on senine süsteem.

Teiseks tõi aruandja ette näitlejaid ja juhtis tähelepanu sellele, et paljud näitlejad on toetust saanud kultuurkapitali arvel haiguse pärast. Nii imelik kui see ka ei ole, aga meil on tõesti palju juhte, kus näitlejad haiged on. Mul on teatavad sidemed Nõmmel asuva sanatooriumiga ja tean, et möödunud suvel terve rida tiisikusehaigeid näitlejaid seal viibis. Neil tuleb töötada viletsates oludes väikese palgaga. Ei ole neil ka haigekassat, nagu teistel, ja sellepärast ei ole ime, kui paljud näitlejad

haiguse ajal toetust paluvad. Nad ei saa oma väikese palga tõttu oma rahaga ennast ravitseda. Nii ei ole ka see raha maha visatud, sest paljud inimesed, kes haiguse arvel on toetust saanud, on sanatooriumis tõesti ravitsusel olnud.

Juhataja **M. Martna**: Rkl. Tõnissonilt on ettepanek, seaduseelnõu § 14. uuesti arutamiseks hariduskomisjoni anda, komisjonile seks kolmepäevaline tähtaeg määrates.

Aruandja **L. Raudkepp** (lõpusõna): Nende mõlemate ettepanekute kohta võin öelda, et hariduskomisjonis kõiksugused võimalused kaalumisel olid. Hariduskomisjon on oma töö teinud igakülgelt. Ka need uued andmed, mis tahtsid uued olla, mida lugupeetud kõneleja ette kandnud, ei ole osutunud uuteks andmeteks, vaid need on komisjonis arutusel olnud. Sellepärast komisjoni enamuse nimel ei saa toetada nende ettepanekute vastuvõtmist ja teen ettepaneku, käesoleva seaduseelnõu pealkiri teisel lugemisel vastu võtta.

Juhataja **M. Martna**: Rkl. Tõnissoni ettepanek § 14. kohta ei tule seaduseelnõu pealkirja juures hääletamisele. Asun rkl. Tallmeistri ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Ettepaneku poolt on 30 häält, vastu — 41 häält, seega on ettepanek tagasi lükatud. Hääletamisele tuleb seaduseelnõu pealkiri. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on pealkiri vastu võetud. (Hüüded: Lõpetada!) On tehtud ettepanek, koosolek lõpetada. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud. Lõpetan Riigikogu koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 21.05 min.

Algkirjale alla kirjutanud:

Riigikogu abiesimees **M. Martna**.

Abisekretär **O. Liigand**.

